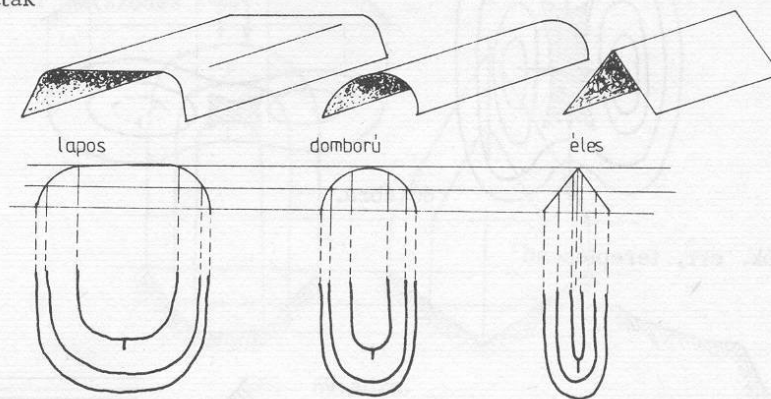

VIZVÁLASZTÓ DOMBORZATI IDOMOK

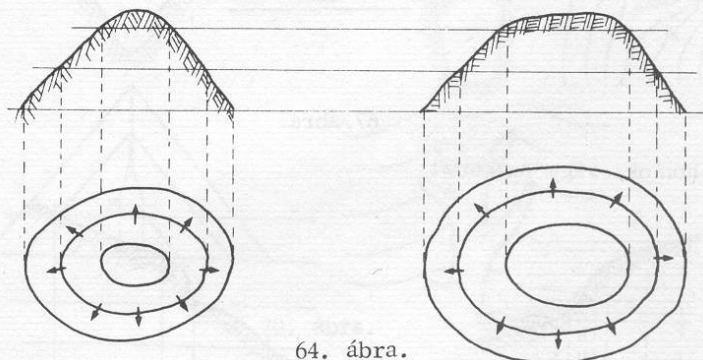
Ide tartoznak a hegyhátak, kupok, dombok, a lejtő, lejtőkup, a pihenő, tereplépcső, az omlás, homok vagy sziklafal, stb. (63-68. ábra)

Hegyhátak

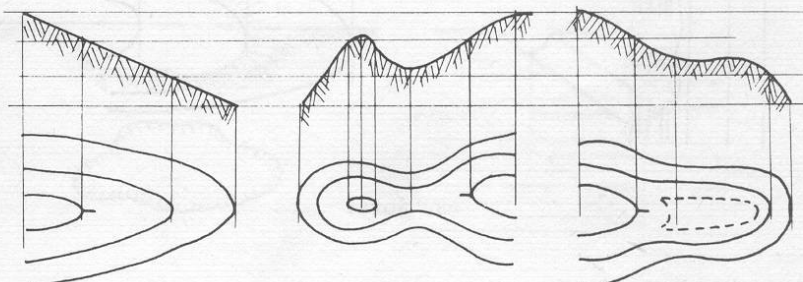
63. ábra.

Kupok, dombok

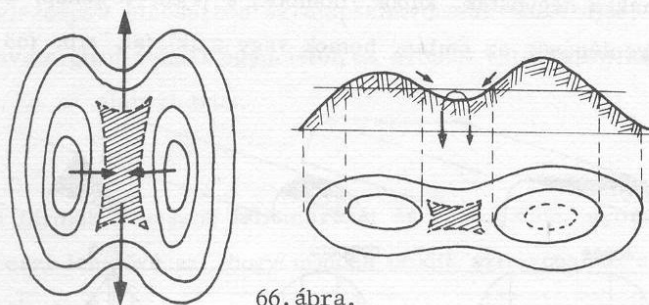
64. ábra.

Lejtő, lejtőkup, pihenő

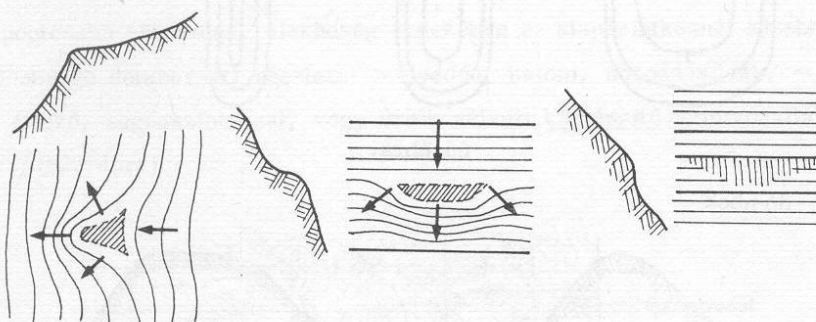
65. ábra.

Nyergek (haránt és hossz)

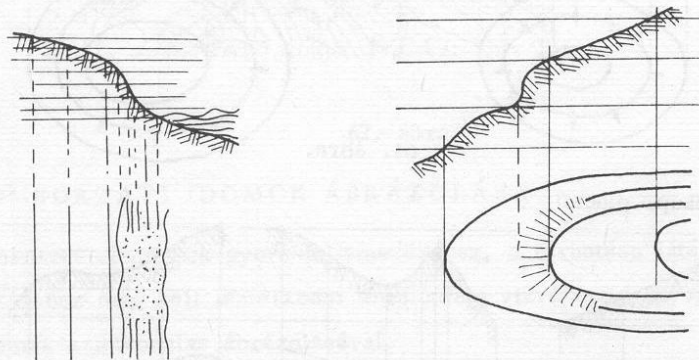
66. ábra.

Terepfok, orr, tereplépcső

67. ábra.

Omlás, homok, vagy sziklafal

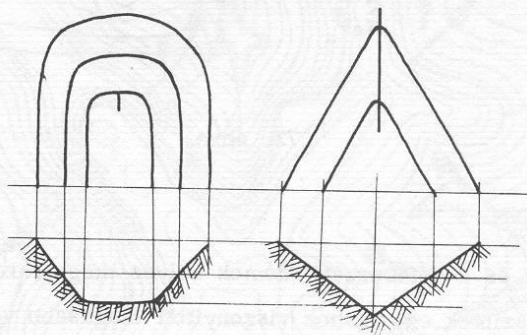

68. ábra.

VIZGYÜJTŐ DOMBORZATI IDOMOK

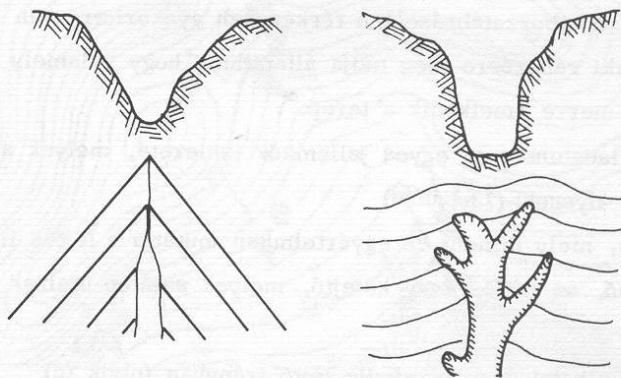
Ide tartoznak a teknő, metsződés, a vizmosás, a horhos, a gödör, árok, töbör, zsomboly, a víznyelő, a barlang, stb. (69-72 ábra).

A teknő és a metsződés

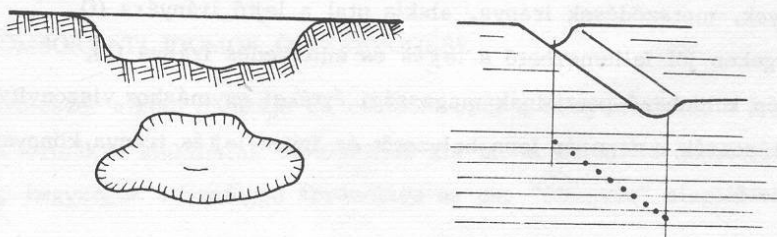
69. ábra.

A vizmosás, a horhos

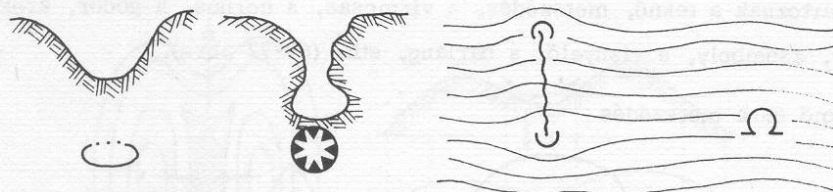
70. ábra.

A gödör, az árok

71. ábra.

A töbör, a zsomboly, a vizenyelő és barlang

72. ábra.

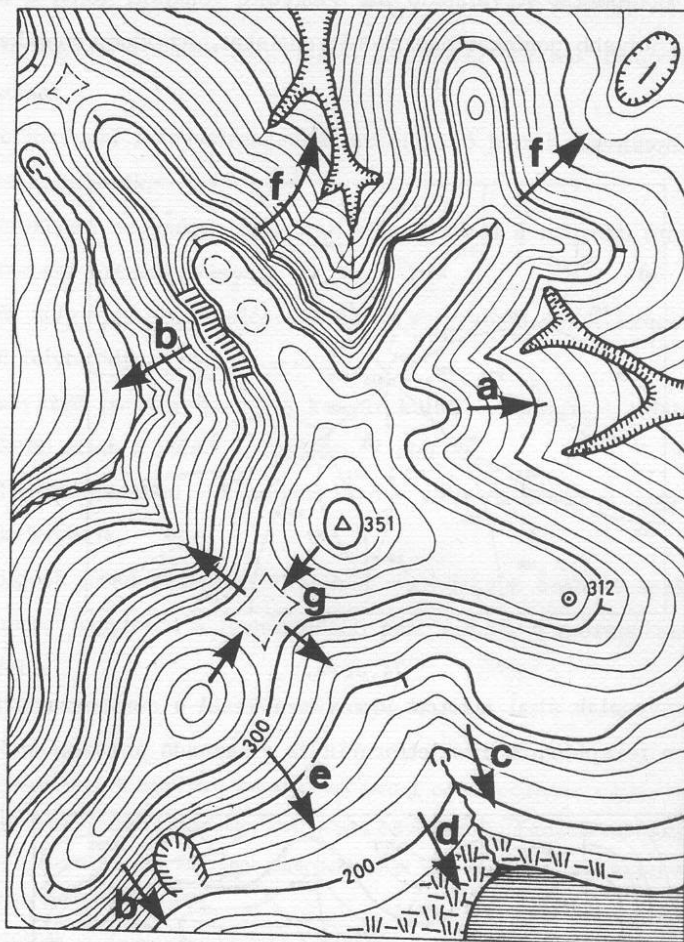
A FENN ÉS LENN

A lejtőviszonyok és a domborzati idomok helyes meghatározásához nagyon fontos az egyes szintek egymáshoz viszonyított magasabb vagy mélyebb részeinek helyes felismerése, a térképen a "fenn" és a "lenn" gyors megállapítása.

A szintvonalas domborzatábrázolású térképeken gyakorlatra van szükség ahhoz, hogy valaki ránézésre meg tudja állapítani, hogy valamely részletnél merre lejt és merre emelkedik a terep.

Megkönnyíti feladatunkat az egyes jellemzők ismerete, melyek a lejtés irányára utalnak, ilyenek: (73. ábra)

- az eséstűske, mely mindig és egyértelműen mutatja a lejtés irányát (a),
- a tereplépcső, az omlás vagy kőfejtő, melyek szintén utalnak a lejtés irányára, (b),
- a források és patakok vize mindig lejtő irányban folyik (c)
- a tavak, a vizenyős talajok általában a mélyedésre utalnak (d),
- a szintvonalak magassági számértékeinek talpa a lejtő irányba mutat (e),
- a völgyek, metsződések iránya, alakja utal a lejtő irányára (f),
- a nyergeken jól felismerhető a lejtés és emelkedés iránya (g),
- a térkép különböző pontjainak magassági értékei egymáshoz viszonyítva jól meghatározzák a fenn és lenn helyzetét és így a lejtés iránya könnyen felismerhető.

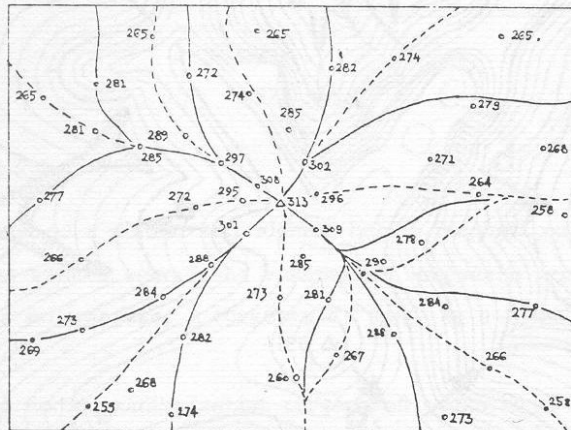
73. ábra.

A DOMBORZATI IDOMOK ÖSSZEFÜGGÉSE

A természet alkotó munkája és romboló erői a talaj felszínét a legkülönbözőbb formákra alakították és alakítják ma is. A különféle domborzati idomok, hegységek összefüggő ábrázolása az un. "idomváz" alapján történik.

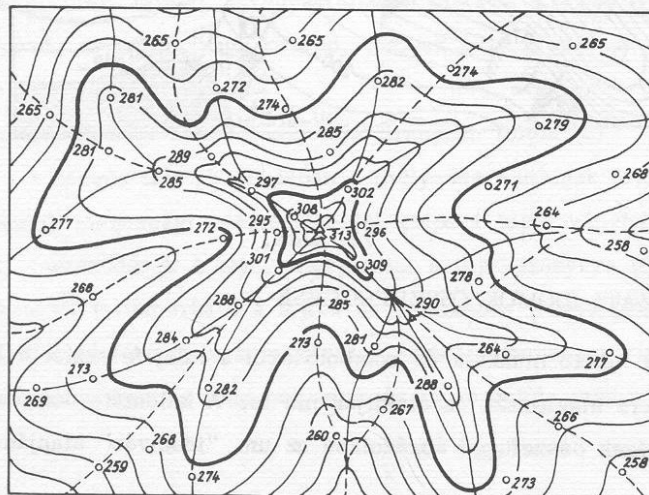
Az idomváz olyan vonalas váz, amelyen megkülönböztetett vonalakkal tintetik fel az adott domborzat vízválasztó ill. vízgyűjtő vonalait, tehát a legmagasabb ill. legmélyebb pontokat összekötő vonalakat, az idomvonalakat (74. ábra).

Példa az idomvázra:

74. ábra.

Erre az idomvonalak által alkotott idomvázra kerül a domborzat szintvonalas ábrázolása, a terepidomok részletformáit is visszaadó ábrázolásmóddal. (75. ábra).

75. ábra

A domborzati formák ábrázolásának van néhány általános szabálya, melyeket a terep alakulásának törvényszerűségei miatt be kell tartanunk:

- a) a vizválasztó vonalak (hegyhátak, gerincek) minden irányváltotatásnál elágaznak,
- b) a gerincvonal irányváltozásánál az elágazó háttal ellentétes oldalban horpadás keletkezik,
- c) a különböző nagyságu hegyhátak elágazásánál a nagyobb tömegű igyekszik megtartani eredeti irányát,
- d) a két völgyvonal egyesülésénél az új völgyvonal a két eredeti vonal eredőjében folytatódik,
- e) a kanyargó patakmedernél a kanyar külső - homorú - oldalán a lejtő meredekebb mint a belső - domború - oldalán,
- f) az ellenkező irányú - szemben lévő - völgyek között a hegy gerincén nyereg keletkezik,
- g) a völgyek felső szakasza általában meredekebb és alsó szakasza lankásabb,
- h) a kúpon, hegytetőn a legmagasabb pont mindig a meredekebb oldalhoz van közelebb.

Évente másutt, hazánk természeti szépségeiben gazdag, de szálláshelyben szegény területein az országos kék túra útvonalán nyári sátoztábot létesít a Budapesti Természetbarát Bizottság.

A korszerű tábor minden kényelmi berendezéssel el van látva, felállított és berendezett sáttakkal várja a természetbarátokat.

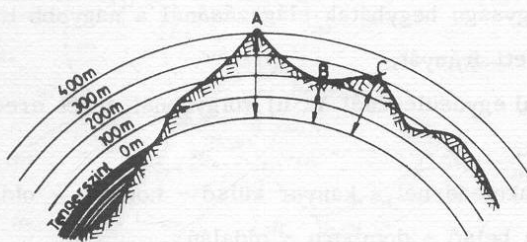
A táborozóknak csak hálósájkjukat kell a táborba vinniök. Egyidejűleg 160 főt fogad június közepétől augusztus végéig.

Szálláshely foglalás a táborhelydíj egyidejű befizetésével a Budapesti Természetbarát Bizottság

Bp. V. kerület, Váci utca 62.sz. alatti irodájában lehetséges.

MAGASSÁGI ADATOK

A térképek a domborzati elemek kiterjedése, lejtése és alakjának hű visszaadása mellett tudtunkra adják az egyes tereprészeket, magaslatok tengerszint feletti - un. abszolút - magasságát és ezzel a szomszédos elemekhez viszonyított relatív magasság-különbségeiket is (76. ábra).

76. ábra.

Például: az "A" pont tengerszint feletti magassága 400 m
a "B" pont tengerszint feletti magassága 200 m
a "C" pont tengerszint feletti magassága 300 m

Az "A" pont 200 méterrel magasabb a "B" pontnál és 100 méterrel magasabb a "C" pontnál.

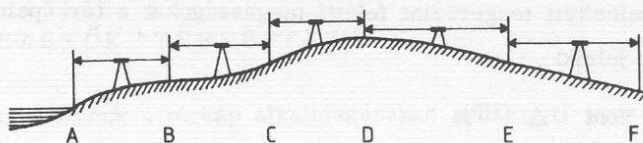
A "B" pont 100 méterrel alacsonyabb a "C" pontnál, stb.

A tengerszint feletti magasság

Térképeinken a különféle terepidomok magasságát egy kiválasztott bázis szinthez - a tenger középszintjéhez - viszonyítva adják meg.

A kijelölt tengerpart több pontján műszerek un. mareográfok jelzik a tenger szintjének változásait, beleértve a dagály és apály hatását is.

A tenger szintjének így mért több évtizedes átlagát tekintik a "null-szintnek" és a térképek ehhez viszonyítva ábrázolják a tengerszint feletti magasságokat. Ettől a "0" szinttől szintezési láncsal vezetik el az ország valamely régi földtani felépítésű, pl. gránitból álló - és ezért csak igen kis mértékű - függőleges mozgást tanúsító helységéhez a hiteles tengerszint feletti magasságot. Ez a pont az ország magassági alappontja. (77. ábra).

A tengerszint feletti magasság meghatározásának menete

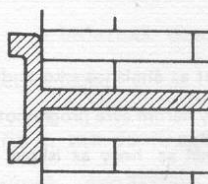
77. ábra.

Magyarországon először 1913-ban létesítettek ilyen módon magassági alappontot, és ez a Nadap község határában elhelyezett "NADAPI ŐSJEGY", melynek magassága 173,8385 méter, és azt az Adriai-tenger trieszti, Sartorió mólóján végzett mérésektől vezették le.

A második világháború után az európai szocialista országok egységesítették térképrendszereiket és egységesen a Balti-tenger kronstadti mólójának több évtizedes, átlagos null-szintjét tekintik magasságméréseik alapjául. Ennek hazánkban a Nadap II. alappont felel meg.

Miután a Balti-tenger 67,5 cm-rel magasabb az Adriai-tengerszintjénél, ezért az újabb kiadású térképeken a magassági pontok értékei ennyivel kisebbek a háború előtt kiadott térképek szintjéhez képest.

A nadapi alapszinttől indulva mérték és mérik fel az ország különböző tájain a tengerszint feletti magasságokat, melyeket szintezési jellel látnak el. Ilyen szintezési jelek lehetnek épületbe, járdába, hidkorlátba beépítve. Ezek a szintezési jelek rendszerint a falba, kőbe, vasba ágyazott "süllyesztett" fémgombok, ún. szintezési csapok (78. ábra).

78. ábra.

Hazánkban a hitelesített tengerszint feletti magasságokat a térképeinken az alábbiak szerint jelzik:

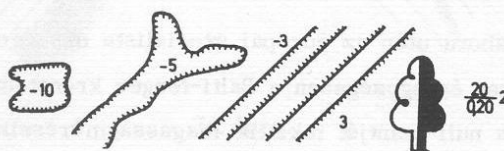
Háromszögelési pont Δ (HP)

Magassági pont $\odot$ (MP)

Szintezett tereptárgy (épület vagy hid) $\equiv \asymp$ (381.1)

A viszonylagos szintkülönbség

A viszonylagos magasság vagy mélység számértékei általában töltések, tornyok, kerítések, erdők fáinak magasságát ill. gödrök, töbrök, horhosok, bevágások mélységét jelölik a környező talajszinthez képest. (79. ábra).

79. ábra.

A helységnevek mellett zárójelben található számérték a helység tengerszint feletti magasságát jelöli; ha a számérték után egy rövidítés és egy másik szám is található, akkor az a helység legmagasabb templomának ablakára vagy keresztjére vonatkozó relatív magasságértékét jelzi.

Pl: MÓR (190 + abl. 21,7)

Ez azt jelenti, hogy a móri templom küszöbének tengerszint feletti magassága 190 méter és a toronyablak a küszöbtől 21,7 méterre van.

Díjtanul vehetnek részt az általános iskolás diákok a „Budapest Uttörő Turistája” érintőpontos turamozgalomban, amely három évre programot ad a résztvevőknek.

Külön is említést érdemel az, hogy az iskolai tanmenetben fellelhető ismeretanyaggal kapcsolatos látnivalókhoz vezetnek a turamozgalom érintőpontjai, ez a tananyag elsajátítását jelentősen megkönnyíti a részt vevő diákok számára.